

Juist eenheid maakt Fries robuust

OPINIE Door de regels te vereenvoudigen kan het Fries gemakkelijker worden onderwezen en zal het meer worden gebruikt, ook op sociale media.

Hanno Brand is directeur-bestuurder van de Fryske Akademy

In de Volkskrant van **vrijdag 28 november** trok een vijftal critici van leer tegen het advies van de Fryske Akademy voor een spellingswijziging en een voorkeurswoordenlijst voor het Fries. Volgens hen wil de Fryske Akademy het geschreven Fries in een keurslijf dwingen. De critici voelen zich in hun kritiek gesteund door 104 ondertekenaars van een protestbrief uit juni 2013.

Opvallend is dat het stuk nauwelijks op de problematiek

ingaat. Hoewel de kern de spelling en de taalnorm zou moeten betreffen, komen de schrijvers maar met één enkel, uit de context gehaald voorbeeld. Het woord 'do' voor 'jij' is immers zowel in de officiële cursussen Fries als in lespakketten en woordenboeken reeds de geaccepteerde voorkeursvorm; in lesmateriaal wordt er slechts op gewezen dat de variant 'dû' ook niet verkeerd is.

Er is één punt waar ik het met de auteurs eens ben: de Fryske Akademy kan als wetenschappelijk instituut geen taalnorm opleggen. Het afkondigen van een taalnorm is een bevoegdheid van de politiek en in Friesland dus van Provinciale Staten. Het verwijt dat de provincie daarin haar boekje te buiten gaat, is onzinnig. De Friese Staten mogen de eigen instanties en het regionale onderwijs

H. Wolf 3-12-14 05:04

Opmerking [1]: Dat klopt, daarover hebben we al tientallen pagina's geschreven en uren gesproken. Dit stuk ging over de manier waarop er met die kritiek is omgegaan en roept de Staten op tot nader onderzoek.

H. Wolf 3-12-14 04:48

Opmerking [2]: In andere stukken hebben we er tientallen genoemd, zoveel dat iemand tijdens de bijeenkomst van 1 december 2014 grapte dat "Pieter Breuker van tellen houdt".

H. Wolf 3-12-14 04:47

Opmerking [3]: welke context?

H. Wolf 3-12-14 04:49

Opmerking [4]: Ons bezwaar is dat 'dû' ontbreekt in een digitale of papieren woordenlijst, vergelijkbaar met het Groene Boekje. We zouden op dezelfde manier bezwaar hebben tegen het ontbreken van 'nou' in het Groene Boekje van het Nederlands en tegen een argumentatie dat er nu eenmaal gekozen moet worden tussen 'nou' en 'nu'.

H. Wolf 3-12-14 02:50

Opmerking [5]: Probeer het dan ook niet.

H. Wolf 3-12-14 04:52

Opmerking [6]: Dat is het niet. Taalnorm ontstaat in de maatschappij. De Nederlandse overheid stelt alleen de spelling vast, maar bemoeit zich niet met de taalnorm. Overheden bemoeien zich zelden met taalnorm. Een paar overheden hebben het recent geprobeerd, met als gevolg spot (Frans in Frankrijk) of heel veel ruzie (Retoromaans in Zwitserland). Het Retoromaanse geval heb ik na interviews met betrokkenen uitgebreid beschreven in het Friesch Dagblad van 20 juni 2013. Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten schrijven sinds 1980 en 1982 de spelling voor, maar met taalnorm hebben ze zich nooit eerder bemoeid.

aanmoedigen bepaalde spellingswijzen en voorkeursvormen te gebruiken.

Verder dan de eigen instanties reikt deze bevoegdheid niet. Net als elders mag verder ieder vogeltje in Friesland schrijven en spreken zoals het gebekt is. Vandaar dat de Fryske Akademy spreekt van een voorkeursspelling en een niet-verplichte woordenlijst.

Onbegrijpelijk

Het is onbegrijpelijk dat de auteurs de positieve uitwerkingen van eenvormigheid ontkennen.

Het Fries is net als veel andere minderheidstalen een soort 'boventaal' waaronder vele dialecten en varianten welig tieren. Juist dankzij die eenheid wordt het Fries robuust en kan het tegen de dominantie van het Nederlands opboksen.

Vereenvoudiging van de regels

H. Wolf 3-12-14 05:29

Opmerking [7]: Een door de overheid vastgestelde taalnorm die doorwerkt in een Friese variant op het Groene Boekje zal de facto als taalnorm gelden. De status van de Nederlandse spellingregeling is namelijk niet anders. Een uitzondering is mogelijk de uitgeverij: in het verleden heeft de provincie Friesland uitgeverij namelijk verplicht in gesubsidieerde uitgaven de officiële spelling te gebruiken.

H. Wolf 7-12-14 15:53

Opmerking [8]: Tot op het spellingoverleg van 28 juni 2013 waren de vier uitvoerende medewerkers van de Fryske Akademy naar hun eigen zeggen in de veronderstelling dat spelling en woordenlijst verplicht zouden worden voor ambtenarij en onderwijs. In het advies van de Fryske Akademy aan de provincie staat: "Bûten it offisjele ferkear en it ûnderwiis hat elk it frij om fan 'e standert ôf te wiken." en "foar guon lju dy't it dialektferskaat heech ha sil de iepen doar dêr faaks tichtgean." Het stuk waar het bovenstaande in staat is op 24 april 2013 zonder commentaar op het verplichte karakter vastgesteld, ook al heeft gedeputeerde Jannewietske de Vries later gezegd dat er van verplichting geen sprake zal zijn.

De projectleider van de Wurdlist, Anne Dijkstra, zei op 28 april 2013 voor de radio Omrop Fryslân): " It is wol sa dat minsken dy't yn oerheidstsjinst wurkje of yn 't ûnderwiis, dy binne aanst ferplichte om de nije stavering te folgjen. En dat is net oars as yn it Nederlânsk, dêr jildt deselde regeling foar. Yn it ûnderwiis sil dizze nije stavering, de nije standertwurdlist, ek de grûn wêze dêr't minsken it wurk fan studinten en learlingen op neisjen sille."

H. Wolf 3-12-14 03:19

Opmerking [9]: We zijn niet tegen een uniformere schrijftaal, maar wel tegen de introductie door de provinciale overheid van een norm die vormen afwijkt die normaal zijn in de bestaande en breed aanvaarde schrijftaalnorm.

H. Wolf 3-12-14 03:19

Opmerking [10]: Maak dat eens aannemelijk met wat literatuurverwijzingen.

leidt tot meer zekerheid, de taal kan makkelijker worden onderwezen, de kwaliteit van de schriftelijke communicatie wordt verhoogd en gebruikers zullen het Fries daardoor vaker gebruiken, ook op sociale media. Het risico dat het Fries door digital extinction wordt bedreigd, is hierdoor wezenlijk verkleind.

Het is volstrekt normaal dat een overheid advies inwint bij een wetenschappelijke instelling. De Fryske Akademy werd gevraagd een spel-lingschecker met een 'groen boekje' voor het Fries, een automatische vertaalapplicatie en een woordenboekportaal te ontwikkelen. In het kielzog daarvan gaf de Fryske Akademy een advies over de spelling. Bij het opstellen van de woordenlijst vielen namelijk inconsistenties op in de in 1976 ingrijpend gewijzigde spelling van het Fries. Om de

H. Wolf 3-12-14 05:15

Opmerking [11]: Niet zolang alle beschikbare lees- en woordenboeken zich er niet aan houden. Niet voor de Friestalige leerders die hun eigen taalvormen niet mogen schrijven. Niet voor de mensen die al jaren lang gewend zijn Fries te schrijven en nu nieuwe regels moeten volgen.

H. Wolf 3-12-14 03:25

Opmerking [12]: We hebben met vakliteratuur laten zien dat taalregels alleen in het begin van het leerproces een grote rol spelen, daarna wordt het schrijven op woordbeeld dominant. Zolang lees- en woordenboeken de oude regels volgen, wordt het onderwijzers juist lastiger gemaakt de nieuwe regels aan te leren.

H. Wolf 3-12-14 03:26

Opmerking [13]: Waarom denk je dat?

H. Wolf 3-12-14 03:27

Opmerking [14]: Maak die causaliteit eens aannemelijk.

H. Wolf 3-12-14 03:28

Opmerking [15]: Die conclusie houdt alleen stand als het voorgaande beter beargumenteerd is.

H. Wolf 3-12-14 03:30

Opmerking [16]: Wat is de relevantie van deze zin?

H. Wolf 3-12-14 03:39

Opmerking [17]: Gevraagd is de Fryske Akademy alleen om het Groene Boekje. Voor de spellingschecker, de vertaalapplicatie en het woordenboekportaal heeft de Fryske Akademy juist zelf op 8 november 2011 subsidie aangevraagd bij de provincie.

H. Wolf 3-12-14 03:30

Opmerking [18]: Dat was geen ingewonnen advies, maar een advies uit eigen beweging.

H. Wolf 3-12-14 03:40

Opmerking [19]: Geen inconsistenties in de gewijzigde spelling van het Fries: de schrijfpaktijk bleek niet consistent met de officiële spelling. Dat is wat anders.

spellingschecker - die gevoed wordt door een databank, een digitaal groen boekje, dat tot dusver niet bestond - goed te laten functioneren heeft de Fryske Akademy deze inconsistenties opgelost. Tegelijk werden de regels uit 1976 vereenvoudigd. Het aantal woorden dat uiteindelijk een andere spelling krijgt, bedraagt 332. Daarvan zijn slechts enkele gewijzigde woorden echt gangbaar, zodat het Friese woordbeeld volgens onze berekeningen op basis van de woordfrequentie voor 99,93 procent intact blijft.

Van een gedwongen keurslijf voor het Fries is allerm minst sprake. De spellingschecker kent qua mogelijkheden zijn evenknie in de wereld nog niet. De gebruiker heeft de keuze tussen voorkeursvorm en hiervan afwijkende vormen. In een

H. Wolf 7-12-14 18:27

Opmerking [20]: Wij hebben eerder voorgesteld de inconsistentie tussen officiële regels en schrijfwijze op te lossen door de schrijfwijze tot officiële schrijfwijze te maken. Dat zou kunnen met een woordenlijst voor de keuze tussen û/oe, zoals het officiële Nederlandse Besluit Bekendmaking Spellingvoorschriften van 2005 de keuze tussen ei/ij en tussen ou/au ook beregelt.

H. Wolf 3-12-14 03:43

Opmerking [21]: Dat zijn alleen de ongelede woorden. Alle afleidingen van en samenstellingen met die woorden veranderen mee. Door het productieve karakter van taal is dat aantal zelfs niet bij benadering te geven. Wel zijn het er veel meer dan 332.

H. Wolf 3-12-14 05:27

Opmerking [22]: Toch worden leeders bij heel wat frequente woorden naar een verkeerde spelling gestuurd. En bij schrijvers treedt door de onduidelijke regels onzekerheid op. Dat argument hebben we recent nog aangevoerd en we hebben er bij verschillende gelegenheden voorbeelden van laten zien.

uitklapmenu worden alle varianten aangeboden die met één muisklik kunnen worden ingevoegd. Bij de ontwikkeling van dit taalgereedschap is juist de keuzevrijheid als uitgangspunt genomen.

Onwaarheden

In het opiniestuk van het vijftal wemelt het van de onwaarheden.

Er is geen sprake van het aantrekken van een speciale voorlichter. Ikzelf en verschillende medewerkers hebben de afgelopen twee jaar interviews gegeven in kranten, vakbladen en voor radio en tv. Het is onjuist dat er geen overleg is geweest met het 'veld'.

De provincie en de Fryske Akademy hebben wel degelijk inspraakmogelijkheden geboden. Het aangekondigde inspraakmoment vlak voor het provinciaal besluit van 24 april 2013, waarin het advies werd

H. Wolf 3-12-14 03:49

Opmerking [23]: Die software is ook prachtig, daar hebben we alleen maar lof voor. De kritiek richt zich daar niet op.

H. Wolf 3-12-14 05:28

Opmerking [24]: Het woord 'speciale' hebben we niet gebruikt. Het valt alleen op dat de nieuwe voorlichter open, inhoudelijk en vriendelijk is, terwijl de communicatie met mensen van de Fryske Akademy voorheen nogal stroef verliep.

H. Wolf 3-12-14 03:55

Opmerking [25]: Maar heel beperkt en de vraag met wie de Fryske Akademy heeft gesproken en wat die mensen hebben gezegd, is nooit beantwoord.

overgenomen, hebben de critici gemist.

Die mogelijkheid heeft de Fryske Akademy in de zomer van 2013 opnieuw geboden. Het gros van de ondertekenaars schitterde door afwezigheid. De provincie heeft in de winter van 2014 vier overlegavonden georganiseerd. Een van de opposenten was aanvankelijk niet voorbereid, een ander stapte na twee zittingen op en de bereidheid ontbrak om een compromis te sluiten. Wel werd er breedvoerig gefulmineerd in de pers en op weblogs, waarin onheuse vergelijkingen werden getrokken met het Sovjet-regime en de Turkse taalzuivering onder Atatürk.

Op 26 november was er een inspraakmogelijkheid op het provinciehuis. Van de ruim

H. Wolf 3-12-14 04:59

Opmerking [26]: Nee, niet gemist, ik ben daar bewust niet naartoe gegaan, ook al ben ik wel door politici gevraagd om te komen. Reden is de volgende. Akademy-medewerker Hindrik Sijens had mij al in 2012 over een deel van de plannen verteld. Ik heb hem gevraagd of de informatie vertrouwelijk was en hij zei dat dat niet het geval was. Ik heb er toen een (overigens zeer positief) stukje over op Facebook geschreven. Dezelfde dag werd ik gebeld door een van de behandelende ambtenaren van het Provinsjehûs met het verzoek het stuk te verwijderen. Ik kreeg ook te horen dat de bron van het nieuwtje (Hindrik Sijens) zou worden gestraft voor zijn loslippigheid. Ik voelde mij toen niet vrij aan de discussie deel te nemen over iets dat nog onder ambtelijke behandeling was. Over de normeringsplannen wist ik toen nog niets. De andere latere tegenstanders hadden toen nog geen idee wat er allemaal op stapel stond.

H. Wolf 3-12-14 04:04

Opmerking [27]: Die bijeenkomst heeft de provincie georganiseerd, in samenwerking met de Fryske Akademy.

H. Wolf 3-12-14 04:05

Opmerking [28]: Van de voorstanders zal het merendeel er ook niet geweest zijn. Toch was de avond goed bezocht, door zowel voor- als tegenstanders.

H. Wolf 3-12-14 05:11

Opmerking [29]: Wie was waar niet op voorbereid?

H. Wolf 3-12-14 04:07

Opmerking [30]: Dat was ik. Er was één overlegavond gepland, er kwam een tweede en toen er nog een derde werd voorgesteld en mijn vragen nog steeds niet beantwoord waren, ben ik ermee opgehouden.

H. Wolf 3-12-14 04:11

Opmerking [31]: Wij zaten zonder mandaat in de overleggroep en hebben vanaf het begin duidelijk gemaakt dat wij niet van plan waren in een groep te stappen die een compromis moest voorkoken. Wij wilden wel graag antwoord op een aantal vragen naar draagvlakonderzoek, didactische onderbouwing, systematiek en impact van de voorstellen en meer. De meeste vragen zijn niet beantwoord.

H. Wolf 3-12-14 04:12

Opmerking [32]: Niet door mij.

honderd opposanten was er slechts één aanwezig. Gisteren organiseerde de Fryske Akademy een voorlichtingsavond voor de Friese Staten, waar voor- en tegenstanders uit onderwijs, rechtspraak en de schrijverswereld opnieuw de kans kregen een oordeel te geven.

Aan de integriteit van het stuk van afgelopen vrijdag mag worden getwijfeld. Het is aantoonbaar onjuist dat er binnen de Fryske Akademy een spreekverbod van kracht was. Dat zal ook nooit gebeuren omdat het debat met de samenleving juist een van de pijlers van het moderne wetenschappelijk bedrijf is. Hier is geen sprake van een opinie, maar van een onrechtmatige aantijging, die niet in een inhoudelijke discussie thuishoort. Maar die

H. Wolf 3-12-14 04:13

Opmerking [33]: Dat was ik. Ik vermoed dat de meeste mensen (voor- en tegenstanders) niet wisten van de inspraakmiddag, die kort van tevoren werd aangekondigd.

H. Wolf 3-12-14 05:13

Opmerking [34]: Het voorgaande is allemaal waar, er is na het Statenbesluit van 24 april 2013 veel goeds gebeurd. Maar onze kritiek richt zich daar niet op. We hebben steeds concrete vragen gesteld en die zijn steeds pas laat, onvolledig of helemaal niet beantwoord. En we krijgen de indruk dat er bij het opstellen van de plannen, dus voor 24 april 2014, maar heel beperkt is nagegaan wat belangrijke taalgebruikers zoals onderwijzers, schrijvers en onderzoekers nu van de wijzigingen vinden. En we vinden het vervelend dat op de didactische en technische kritiek van ons en van andere deskundigen, waaronder vier hoogleraren Fries, niet serieus wordt ingegaan.

H. Wolf 3-12-14 04:18

Opmerking [35]: Stukken kunnen niet integer zijn, de schrijvers ervan wel.

H. Wolf 3-12-14 05:13

Opmerking [36]: Dat wil ik graag aannemen, maar de opdracht van de directeur aan het personeel van de Fryske Akademy om niet namens de Fryske Akademy tegen de plannen te spreken was wel zodanig geformuleerd dat tegenstanders van de plannen zich stil hielden en aangaven dat ze een petitie tegen de plannen niet durfden te ondertekenen.

Dat er sprake was van angst, blijkt ook uit een mail van een bevriend personeelslid van de Akademy. In die mail staat dat Hanno Brand tijdens een personeelsvergadering zou hebben gezegd dat het personeelslid dat over het 'protestverbod' met de pers had gesproken ontslagen zou kunnen worden, waarna er een diepe stilte zou zijn gevallen.

Wat ook niet helpt: na het eerste proteststuk zijn een collega en ik er meermaals door een medewerker van de Fryske Akademy op gewezen dat hij/zij had gehoord dat onze stukken de subsidierelatie van onze werkgever met de provincie in gevaar zou brengen. Navraag bij de provincie leidde daar tot bevreemding en stellige ontkenning.

H. Wolf 3-12-14 04:34

Opmerking [37]: Geen aantijging, we spreken hier op gezag van de Leeuwarder Courant, die op 24 mei 2013 berichtte over een 'protestverbod voor personeel Akademy' en bij ons weten nooit reden heeft gezien tot rectificatie van dat bericht.

werd in het betreffende opiniestuk
sowieso niet gevoerd.

H. Wolf 3-12-14 05:14

Opmerking [38]: Dat klopt, dit was een stuk dat wilde activeren. De laatste zin ervan luidt daarom: "En het zou van moed getuigen als PS besluiten de taalnormkwestie grondig door een onafhankelijke groep van taalkundigen en andere wetenschappers te laten onderzoeken."